

ІМУНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЕЛЕКЦІЇ ЛЬОНУ-ДОВГУНЦЯ НА СТІЙКІСТЬ ДО ФУЗАРІОЗУ В УКРАЇНІ

Чучвага В. І., кандидат біологічних наук

Бурик О. Ю., аспірант

ДОСЛІДНА СТАНЦІЯ ЛУБ'ЯНИХ КУЛЬТУР ІСГПІС НААН

На основі багаторічних досліджень в Інституті луб'яних культур та фітофармацевтичної сировини розроблена програма імунологічного забезпечення селекції льону-довгунця на стійкість до фузаріозу. Наслідком впровадження цієї програми у селекційний процес є створення сорту Гладіатор, який занесено до державного Реєстру сортів рослин України.

Льон-довгунець – одна з найважливіших технічних культур в Україні. У зв'язку з генетичною ерозією потрібна постійна заміна районованих сортів новими перспективними, які добре пристосовані до даних умов вирощування.

Значні втрати льонарству України спричинюють грибкові захворювання, серед яких найбільш шкодо чинним є фузаріоз.

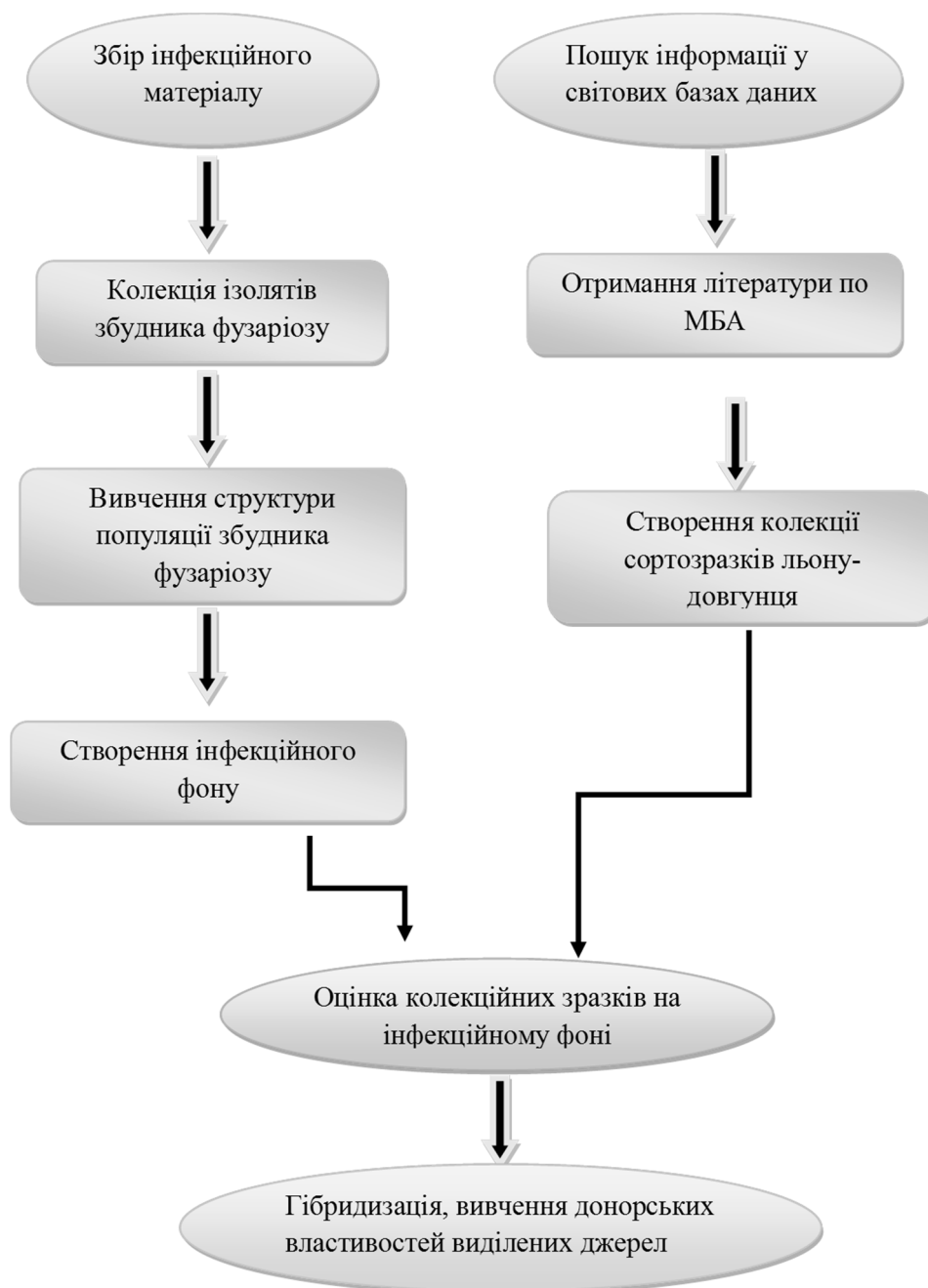
Сьогодні спостерігається значне звуження генетичного базису районованих сортів, що є наслідком використання у селекційних програмах обмеженого спектру вихідного матеріалу [1].

Тому перед селекціонерами стоїть важливе завдання створення нових стійких сортів до хвороб з високою продуктивністю. Вирішення цієї проблеми неможливе без імунологічного забезпечення селекційних програм [2].

В Інституті луб'яних культур НААН розроблена схема основних етапів імунологічного забезпечення селекції льону-довгунця на стійкість до фузаріозу.

Аналіз фітопатологічної ситуації посівів льону-довгунця в північно-східній частині Полісся України, який проведено на основі маршрутних обліків, показав, що найбільш шкодочинною є фузаріозне в'янення. Збудник цієї хвороби розповсюджений повсюди і льон уражується ним у всі фази свого розвитку.

На сьогодні втрати від цієї хвороби помітно зменшилися завдяки районуванню таких сортів льону-довгунця, як Чарівний, Глінум, Могилевський 2, Ірма, Рушничок, що дозволяє отримувати високі врожаї волокна та насіння.

Рис. – Схема імунологічного забезпечення селекції льону-довгунця на стійкість до фузаріозу

Під час маршрутних обстежень посівів льону проводиться збір уражених рослин. Після виділення у чисту культуру збудника хвороби встановлюється його видова приналежність. Проведено вивчення структури популяцій збудника фузаріозного в'янення за морфолого-культуральними ознаками. Здійснено інформаційний пошук з питань хворобостійкості льону у світових базах даних. По МБА отримано біля 180 літературних джерел з інформацією про стійкість зразків льону-довгунця до фузаріозу з Росії, Білорусі, Литви, Чехії, Польщі, Нідерландів, Німеччини, Франції, Англії, Індії, Аргентини, Канади, США.

1. Виявлені високовірулентні штами збудника фузаріозного в'янення льону, встановлена їх розповсюдженість в зоні льоносіяння.

2. Розроблена технологія приготування інфекційного матеріалу, що дозволяє зберегти при цьому вірулентність штамів.

3. Розроблено найбільш наближений до природного спосіб зараження рослин через інфікований ґрунт.

4. Обґрунтована і експериментально відпрацьована методика створення штучного інфекційного фону на вірулентних штамів для оцінки селекційного матеріалу, яка є новою ланкою у схемі та технології селекційного процесу. На такому фоні ураженість сприйнятливих до фузаріозу сортів досягає 95-100 %, а селекційні зразки добре диференціюються за ознакою стійкості.

5. З використанням розроблених методик створення інфекційних фонів виявлені форми льону-довгунця з високою генетичною стійкістю до фузаріозу.

6. У результаті випробування сортів на інфекційному фузаріозному фоні мутантів М₃-М₅ були виділені стійкі до фузаріозу форми, які широко використовуються при гібридизації.

7. Встановлена можливість поєднання в одному генотипі льону стійкості до фузаріозу та антракнозу.

8. Шляхом послідовних доборів серед стійкого до фузаріозу матеріалу на інфекційному фоні виділено форми льону-довгунця з комплексною стійкістю до фузаріозу та антракнозу.

9. Дані генотипи є новим цінним генофондом для подальшої селекційної роботи на комплексну стійкість.

На базі даних про стійкість сортів льону із світової колекції льону ВІРа отримано колекційні зразки, перспективні для використання у якості донорів стійкості до фузаріозу.

Оскільки дані про стійкість колекційних зразків льону до фузаріозу отримані за кордоном, проведено оцінку їх стійкості до українських популяцій збудника хвороби. Для цього у польовому інфекційному розсаднику на фузаріоз здійснена оцінка стійкості колекційних зразків.

Створений комплексний інфекційний розсадник у польових умовах, який дозволяє проводити одночасно оцінку стійкості льону до фузаріозу та антракнозу.

Внаслідок проведених досліджень по вдосконаленню технології селекційного процесу, вивчення селекційного матеріалу на інфекційних фонах і використання нових джерел стійкості до фузаріозу та антракнозу створено сорт льону-довгунця Гладіатор, який включений до Державного реєстру сортів рослин України.

1. *Неофитова В. К.* Фитопатологические основы селекции льна-долгунца на комплексную устойчивость к основным патогенам / В. К. Неофитова, А. М. Богук // Защита растений : науч. тр. Беларус. НИИ защиты растений. — Минск, 1984. — Вып. IX. — С. 3—9.

2. *Портянкин Д. Е.* Популяционное изучение возбудителя фузариозного увядания льна в Белоруссии / Д. Е. Портянкин, В. А. Терехова // Микологические и фитопатология. — 1988. — Т.22, в.4. — С. 362—368.

ИММУНОЛОГИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ СЕЛЕКЦИИ ЛЬНА-ДОЛГУНЦА НА СТОЙКОСТЬ К ФУЗАРИОЗУ В УКРАИНЕ

Чучвага В.И., Бурик О.Ю.

На основе многолетних исследований в Институте лубяных культур и фито-фармацевтического сырья разработана программа иммунологического обеспечения селекции льна-долгунца на устойчивость к фузариозу. Следствием внедрения этой программы в селекционный процесс является создание сорта Гладиатор, который занесен в государственный Реестр сортов растений Украины.

IMMUNOLOGICAL PROVIDING OF FIBER FLAX BREEDING ON FIRMNESS TO FLAX FUSARIOSIS IN UKRAINE

Chuchvaha V.I., Buryk O. Yu.

Programme of immunological providing of fiber flax breeding on firmness to flax fusariosis were worked out on the basis of many-years investigations in the Institute of Bast Crops and Phyto-Pharmaceutical Raw Material. As a result of introduction of this programme into the breeding process is creation of Hladiator variety, which is added to the Register of plants varieties of Ukraine.